

แนวทางการยกระดับขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

Approaches for Sustainable Capacity Enhancement for Young Farmers in Na Si Nuan Village, Mueang District, Chaiyaphum Province

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี¹, ลักขณา เกว๋ใจ², จินตกานต์ สุธรรมดี³ และศุภรดา แสนยาโต⁴
Chartnarongsak Suthamdee¹, Lukkana Kawjai², Jintakan Suthammadee³, Suparada Seanyato⁴

¹สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

¹ Human Resource Management Faculty of Political Science, Chaiyaphum Rajabhat University.

e-mail: sutamdee_22@hotmail.com

²สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² Computer Education Faculty of Education, Chaiyaphum Rajabhat University

³สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

³ Human Resource Management Faculty of Political Science, Chaiyaphum Rajabhat University

⁴กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

⁴ Education Service Division Chaiyaphum Rajabhat University

Received: June 24, 2019, Reviewed: July 1, 2019, Revised: July 8, 2019, Accepted: July 12, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นต่อปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่ และ 2) ศึกษาระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการยกระดับขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเกษตรกรผู้ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรเกษตรกร กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ปีงบประมาณ 2562 ของสำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เก็บข้อมูลลักษณะปฐมภูมิ โดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย (1) แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า ปัจจัยที่เกษตรกรรุ่นใหม่เห็นด้วยมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านวิทยากร (ค่าเฉลี่ย 4.33) รองลงมาคือระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก คือ ด้านผู้รู้/ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ (ค่าเฉลี่ย 4.13) ด้านแหล่งเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.07) ด้านเจ้าหน้าที่และการเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.00) ด้านกิจกรรมการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.93) ด้านกิจกรรมในการเรียนรู้แต่ละครั้ง และหน่วยงานภาคีเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 3.83) ด้านเนื้อหาหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 3.77) ด้านระยะเวลา

การเรียนรู้แต่ละครั้ง (ค่าเฉลี่ย 3.70) และ ด้านอายุของเกษตรกรรุ่นใหม่ (ค่าเฉลี่ย 3.67) ตามลำดับผลการวิจัยระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการยกระดับขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาในประเด็นด้านการสนับสนุนการสร้างเครือข่าย โดยเน้นให้คณะกรรมการเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้ทำหน้าที่ มากที่สุด (มีค่าเฉลี่ย 3.83) รองลงมา ได้แก่ ด้านผลักดันให้เกษตรกรรุ่นใหม่ มีบทบาททางสังคมและฝึกความเป็นผู้นำ (ค่าเฉลี่ย 3.73) เท่ากัน ด้านประสานการอบรม ดูงานที่น่าสนใจ (ค่าเฉลี่ย 3.67) ด้านจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (ค่าเฉลี่ย 3.63) ด้านเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอและประชาสัมพันธ์ผลงานเกษตรกรรุ่นใหม่ ต้นแบบเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ (ค่าเฉลี่ย 3.53) เท่ากัน และด้านประสานกิจกรรมการผลิต การตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.37) ตามลำดับ

คำสำคัญ: แนวทางการยกระดับ, ขีดความสามารถ, เกษตรกรรุ่นใหม่

Abstract

The Objective of this Research is to 1) Study the Opinions of the Factors That Affect the Capability Development of new Generation Farmers, and 2) Study the Level of Opinions Towards the Approaches for Sustainable Capacity Enhancement for the new Generation of Farmers in the Ban Na Si area. Nuan, Mueang District, Chaiyaphum Province This Research is Quantitative Research. And Qualitative Data Were Collected with the Target Group, Target Group Which are Farmers who Participated in the Project to Promote and Develop the Dgricultural Organization. Activity to Promote and Develop a new Generation of Farmers in the Fiscal Year 2562 of the Chaiyaphum Provincial Agricultural Extension Office, Using 30 People. Collecting Primary Data by Using a Questionnaire and Interview Forms the Tools Used for Data Collection Were (1) 5 Level Estimation Questionnaire and Structured Interview Form. Data was Analyzed Using Descriptive Statistics.

The Results of the Research Revealed That the Opinions of The Factors on The Conditions Affecting the Development of theN Qeneration of Farmers Found That the Factor That the New Qeneration of The Farmers Agreed with The Most Was the Speakers (The Average of 4.33), Followed by The Opinions of The Level of Most of Them Were Knowledgeable Successful Models (mean 4.13), Learning Resources (Mean 4.07), Staff and Willingness to Participate (Average 4.00). Agricultural Activities (Mean 3.93), Each Learning Activity and the Network Partner Agencies (Mean 3.83) in Terms of Curriculum Content (Mean 3.77) in Each Learning

Period (Mean 3.70) and in The Age of The New Generation of Farmers, Average 3.67 Respectively

The Findings of The Opinion on The Sustainable Sapability Enhancement of New Generation Farmers in Ban Na Si Nuan, Muang District, Chaiyaphum Province Found That The New Generation of Farmers in The Opinion Level Towards The Development Guidelines in Support of Networking By Focusing on the Committee of The New Generation of Farmers to Perform Their Duties The Most (With an Average of 3.83), Followed by The Push For the new Generation of Farmers Have Social Roles and Train Leadership (Mean 3.73) Equal Training Coordination See Interesting Work (Average 3.67) on the Plan for Developing New Generation Farmers (Average 3.63) for Regularly Disseminating Information and Correlating the Results of the new Generation of Farmers Prototype to Create Incentives for New Generation Farmers (Mean 3.53) to be Equal and Coordinate Production Marketing Activities (Mean 3.37) Respectively

Keywords: Guidelines for Raising, Capacity, New Generation of Farmers

บทนำ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 เป็นต้นมาประเทศไทยประสบปัญหาด้านประชากรภาคการเกษตร โดยเฉพาะแนวโน้มของสัดส่วนแรงงานในภาคการเกษตรของประเทศไทยที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด โดยประชากรวัยแรงงานมุ่งสู่การทำงานภาคบริการและภาคการผลิตเพิ่มมากขึ้น กลุ่มวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะทำงานภาคการเกษตรลดลง ซึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบต่อภาคการผลิตของประเทศ ในขณะที่ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศผู้ผลิตภาคการเกษตรรายใหญ่และเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าและผลิตภัณฑ์การเกษตรที่สำคัญ แต่การแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียและประเทศในแถบอื่นก็ทวีความเข้มข้นมากขึ้น หากปล่อยให้สถานการณ์เป็นเช่นนี้ จะส่งผลกระทบต่อภาวะการผลิตอาหารและความมั่นคงด้านการผลิตอาหารของประเทศได้ ดังนั้น ประเทศไทยจึงขึ้นชื่อว่าเป็นศูนย์กลางการผลิต การบริโภค การค้า และการบริการ เกษตรอินทรีย์ เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือต้องการเพิ่มพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ ปริมาณสินค้าเกษตรอินทรีย์ มูลค่าของสินค้าเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์ เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ต่อปี ให้มีการเทียบเคียงระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทยกับประเทศคู่ค้า อย่างน้อย 1 ประเทศ/กลุ่มประเทศ และให้มีกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถึพื้นบ้านหรือกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน รวม 760 กลุ่ม นอกจากนี้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้นำนโยบายเกษตรอินทรีย์ดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาทั่วทุกพื้นที่ของประเทศอย่างเป็นรูปธรรม (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2556)

กรมส่งเสริมการเกษตรได้ดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลในเรื่องการดูแลหลากหลายของเกษตรกร โดยการพัฒนาและสร้างคนรุ่นใหม่เข้าสู่เกษตรยุคใหม่ ผลิตรองเท้าและชาวไร่รุ่นใหม่ให้เรียนรู้เรื่องเทคโนโลยี การใช้เครื่องมือ การบริหารจัดการและขับเคลื่อนชุมชน โดยมุ่งหวังให้คนรุ่นใหม่จบภาคการเกษตร มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการเกษตรทั้งระบบ เพื่อความยั่งยืนในการประกอบอาชีพการเกษตร การพึ่งพาตนเอง และการแข่งขันทางการค้าในอนาคต นอกจากนี้ ความสามารถของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่หันมาทำการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ซึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนจาก “ทำมากได้น้อย” เป็น “ทำน้อยได้มาก” สอดคล้องกับโมเดล “Thailand 4.0” ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) และการเกษตรแม่นยำสูง (Precision Farming) มีการใช้วิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา แล้วต่อยอดเป็น กลุ่มอาหารเกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ (Food, Agriculture & Bio-Tech) ซึ่งเป็น platform ในการสร้าง New Startups ด้านเทคโนโลยีการเกษตร การเปลี่ยนสินค้าเกษตรให้เป็นอาหารสุขภาพหรือผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่มีมูลค่าสูง ทั้งนี้ Young Smart Farmer จำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และได้รับการสนับสนุนและพัฒนาจากทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา รวมถึงองค์กรอิสระต่างๆ อย่างต่อเนื่อง (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2556)

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมากรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้สร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่มาตั้งแต่ ปี 2551 มุ่งเน้นการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรเป็นรายบุคคลในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการธุรกิจ และการใช้ระบบสารสนเทศ ต่อมาในปี 2557 มีการดำเนินงานตามนโยบายพัฒนาเกษตรกรปราชญ์ (Smart Farmer) ซึ่งมีการแบ่งช่วงอายุของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ อายุ 17 – 45 ปี จึงยกระดับการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างเครือข่าย โดยให้เกษตรกรเป็น “ศูนย์กลางการเรียนรู้และออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง” และมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็น “ผู้จัดการเรียนรู้” มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสามารถด้านการเกษตร ทดแทนเกษตรกรผู้สูงอายุ และสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาด จนเป็นเกษตรกรมืออาชีพที่เป็นผู้นำทางการเกษตรในท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในทุกระดับ ขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตรและองค์กรเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้ชุมชนเติบโตทางเศรษฐกิจจากฐานการเกษตรได้ (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2557)

บ้านนาสินวน ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ที่ปัจจุบันประชากรประกอบอาชีพหลัก คือทำนา ทำไร่ มัน ไร่ อ้อย อาชีพเสริม หัตถกรรมในครัวเรือน เช่น ทอผ้า จักสาน รับจ้าง พื้นที่ตำบลนาฝายประกอบด้วยสถานที่สำคัญหลายแห่งทั้งสถาบันการศึกษาคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ และแหล่งท่องเที่ยวระดับจังหวัดที่มีความสวยงามและสำคัญซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาเยือนมากกว่า 1 แสน คน/ปี อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศเหนือประมาณ 7 กม. มีพื้นที่ทั้งหมด 111.47 ตร.กม. หรือ 69,688.75 ไร่

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่าประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประสบปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำ และเกษตรกรขาดองค์ความรู้ในเชิงการทำเกษตรสมัยใหม่ (ฐานข้อมูลการองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว. 2562. ออนไลน์)

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิมีพันธกิจในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการศึกษาวิจัย เพื่อแก้ไขปัญหาและลดความเดือดร้อนให้กับชุมชนในการบูรณาการขับเคลื่อนการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องการดำเนินการวิจัยเรื่อง แนวทางการยกระดับขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และศึกษาระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถของเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิอย่างยั่งยืน อันจะเป็นกรอบแนวทางเชิงนโยบายหรือเชิงปฏิบัติการให้กับหน่วยงานภาครัฐและบุคคลที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เพื่อสนองนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นอย่างไร
2. ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการยกระดับขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการยกระดับขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรเกษตรกร กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ปีงบประมาณ 2562 ของสำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เก็บข้อมูลลักษณะปฐมภูมิ โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย (1) แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยลงพื้นที่แจกแบบสอบถาม และดำเนินการสัมภาษณ์เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน และนำข้อมูลที่ได้มาสรุป แปลผลและรายงานผล ซึ่งมีขั้นตอนในการจัดเก็บ ดังนี้

- 1) จัดทำแผนการจัด เก็บข้อมูลจากประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยกำหนดวัน เวลา สถานที่เก็บข้อมูล
- 2) จัดเตรียมแบบสัมภาษณ์และวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้เพื่อการเก็บข้อมูล
- 3) ประสานผู้นำชุมชนบ้านนาสีนวลและตัวแทนเพื่อนัดหมายเกษตรกร
- 4) ผู้วิจัยออกไปสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง
- 5) ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ บันทึกคะแนน แต่ละข้อลงในแบบลงรหัส นำไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปจากคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ทางสถิติ แสดงการวิเคราะห์เป็นร้อยละ (Percentage) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 1 แสดงระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาขีดความสามารถเกษตรกร
รุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

รายการ	ระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
	จำนวน/ร้อยละ							
1. สมาชิกเกษตรกรรุ่นใหม่								
1) อายุ	4 (13.3)	13 (43.3)	12 (40.0)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.67	0.76	มาก
2) กิจกรรมการเกษตร	6 (20.0)	17 (56.7)	6 (20.0)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.93	0.74	มาก
3) ระดับการทำการเกษตร	5 (16.7)	13 (43.3)	9 (30.0)	3 (10.0)	0 (0.0)	3.67	0.88	มาก
4) การเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม	10 (33.3)	12 (40.0)	6 (20.0)	2 (6.7)	0 (0.0)	4.00	0.91	มาก
2. เจ้าหน้าที่								
1) สำนักงานเกษตรอำเภอ	8 (26.7)	16 (53.3)	4 (13.3)	2 (6.7)	0 (0.0)	4.00	0.83	มาก
2) สำนักงานเกษตรจังหวัด	8 (26.7)	18 (60.3)	3 (10.0)	0 (0.0)	1 (3.3)	4.00	0.91	มาก
3. กิจกรรมในการเรียนรู้แต่ละครั้ง	6 (20.0)	14 (46.7)	9 (30.0)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.83	0.79	มาก
4. เนื้อหาหลักสูตร	6 (20.0)	13 (43.3)	9 (30.0)	2 (6.7)	0 (0.0)	3.77	0.86	มาก
5. วิทยากร	15 (50.0)	10 (33.3)	5 (16.7)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.33	0.76	มากที่สุด
6. ผู้รู้/ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ	11 (36.7)	13 (43.3)	5 (16.7)	1 (3.3)	0 (0.0)	4.13	0.82	มาก
7. แหล่งเรียนรู้	10 (33.3)	13 (43.3)	6 (20.0)	1 (3.3)	0 (0.0)	4.07	0.83	มาก
8. หน่วยงานภาคีเครือข่าย	6 (20.0)	14 (46.7)	9 (30.0)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.83	0.79	มาก
9. ระยะเวลาการเรียนรู้แต่ละครั้ง	4 (13.3)	14 (46.7)	11 (36.7)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.70	0.75	มาก

จากตารางที่ 1 ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ พบว่า ปัจจัยที่เกษตรกรรุ่นใหม่เห็นด้วยมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านวิทยากร (ค่าเฉลี่ย 4.33) รองลงมาคือระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก คือ ด้านผู้รู้/ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ (ค่าเฉลี่ย 4.13) ด้านแหล่งเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.07) ด้านเจ้าหน้าที่และการเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.00) ด้านกิจกรรมการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.93) ด้านกิจกรรมในการเรียนรู้แต่ละครั้ง และหน่วยงานภาคีเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 3.83) ด้านเนื้อหาหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 3.77) ด้านระยะเวลาการเรียนรู้แต่ละครั้ง (ค่าเฉลี่ย 3.70) และ ด้านอายุของเกษตรกรรุ่นใหม่ ค่าเฉลี่ย 3.67 ตามลำดับ

2. ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการยกระดับขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการยกระดับขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

รายการ	ระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	จำนวน/ร้อยละ							
1. จัดทำแผนพัฒนา เกษตรกรรมรุ่นใหม่	3 (10.0)	16 (53.3)	8 (26.7)	3 (10.0)	0 (0.0)	3.63	0.81	มาก
2. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร อย่างสม่ำเสมอ	3 (10.0)	15 (50.0)	8 (26.7)	4 (13.3)	0 (0.0)	3.57	0.86	มาก
3. จัดเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ แบบเพื่อเยี่ยมเพื่อน	9 (30.0)	7 (23.3)	7 (23.3)	5 (16.7)	2 (6.7)	3.53	1.28	มาก
4. ประสานกิจกรรมการ ผลิต การตลาด	7 (23.3)	5 (16.7)	11 (36.7)	6 (20.0)	1 (3.3)	3.37	1.16	ปาน กลาง
5. ประสานการอบรมดูงาน ที่น่าสนใจ	8 (26.7)	10 (33.3)	7 (23.3)	4 (13.3)	1 (3.3)	3.67	1.12	มาก
6. สนับสนุนการสร้าง เครือข่าย โดยเน้นให้ คณะกรรมการเกษตรกรรม ใหม่ได้ทำหน้าที่	7 (23.3)	14 (46.7)	6 (20.0)	3 (10.0)	0 (0.0)	3.83	0.91	มาก
7. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทาง Social network	7 (23.3)	9 (30.0)	9 (30.0)	3 (10.0)	2 (6.7)	3.53	1.17	มาก
8. ผลักดันให้เกษตรกรรุ่น ใหม่มีบทบาททางสังคม	7 (23.3)	13 (43.3)	6 (20.0)	3 (10.0)	1 (3.3)	3.73	1.05	มาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

รายการ	ระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	จำนวน/ร้อยละ							
9. ฝึกความเป็นผู้นำ	7 (23.3)	11 (36.7)	10 (33.3)	1 (3.3)	1 (3.3)	3.73	0.98	มาก
10. ประชาสัมพันธ์ผลงาน								
เกษตรกรรุ่นใหม่ต้นแบบ	7 (23.3)	9 (30.0)	10 (33.3)	2 (6.7)	2 (6.7)	3.57	1.14	มาก
เพื่อสร้างแรงจูงใจให้								
เกษตรกรรุ่นใหม่รุ่นใหม่								

จากตารางที่ 2 ผลการวิจัยระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการยกระดับขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสนวล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาในประเด็นด้านการสนับสนุนการสร้างเครือข่าย โดยเน้นให้คณะกรรมการเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้ทำหน้าที่ มากที่สุด (มีค่าเฉลี่ย 3.83) รองลงมา ได้แก่ ด้านผลักดันให้เกษตรกรรุ่นใหม่ มีบทบาททางสังคมและฝึกความเป็นผู้นำ (ค่าเฉลี่ย 3.73) เท่ากัน ด้านประสานการอบรม ดูงานที่น่าสนใจ (ค่าเฉลี่ย 3.67) ด้านจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (ค่าเฉลี่ย 3.63) ด้านเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอและประชาสัมพันธ์ผลงานเกษตรกรรุ่นใหม่ ต้นแบบเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ (ค่าเฉลี่ย 3.53) เท่ากัน และด้านประสานกิจกรรมการผลิต การตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.37) ตามลำดับ

การอภิปรายผล

1. ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่

ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า ปัจจัยที่เกษตรกรรุ่นใหม่เห็นด้วยมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านวิทยากร (ค่าเฉลี่ย 4.33) รองลงมามีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก คือ ด้านผู้รู้/ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ (ค่าเฉลี่ย 4.13) ด้านแหล่งเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.07) ด้านเจ้าหน้าที่และการเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.00) ด้านกิจกรรมการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.93) ด้านกิจกรรมในการเรียนรู้แต่ละครั้ง และหน่วยงานภาคีเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 3.83) ด้านเนื้อหาหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 3.77) ด้านระยะเวลาการเรียนรู้แต่ละครั้ง (ค่าเฉลี่ย 3.70) และด้านอายุของเกษตรกรรุ่นใหม่ ค่าเฉลี่ย 3.67 ตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับ กิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 205-206) จากศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวัง ในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งพาตนเองของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า 1) พื้นที่ถือครองการเกษตร เกษตรกรรุ่นใหม่มีพื้นที่ถือครองรวม เนื้อที่ 1-5 ไร่ ร้อยละ 81.25 เป็นพื้นที่ที่ได้รับจาก ส.ป.ก. เนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ ร้อยละ 53.13 ได้รับพื้นที่ มีเนื้อที่ เฉลี่ยรายละ 3.43 ไร่ ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่

ของตนเอง และไม่มีพื้นที่เช่าจากบุคคลอื่น ร้อยละ 93.75 และ 82.81 ตามลำดับ 2) แรงงานเกษตรในครัวเรือน เกษตรกรรุ่นใหม่มีแรงงานเกษตรในครัวเรือน จำนวน 1 คน ร้อยละ 42.19 และไม่มีการจ้างแรงงานเกษตรในพื้นที่ร้อยละ 69.53 3) ทุนที่ได้รับการสนับสนุน ส่วนใหญ่ไม่มีเงินทุนส่วนตัว ร้อยละ 58.59 ได้รับเงินทุนจาก ส.ป.ก. จำนวน 9,001 บาท ขึ้นไป ร้อยละ 53.91 4) ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวเกษตรกร ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งพาตนเอง เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งพาตนเองร้อยละ 73.40 ตามลำดับ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พัชรมน เอี่ยมสุองค์ (2552: 140) ศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลป่าสัก อำเภอมือง จังหวัดลำพูน พบว่า สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตามวิถีการดำเนินงานได้ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทำความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและค้นหาที่วิจัยร่วม เป็นการลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้บริบทพื้นฐานของชุมชนถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ทราบถึงปัญหา ความต้องการ ความสนใจที่แท้จริงของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับคนในชุมชนทางหนึ่งด้วย และควรมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องที่สนใจ เพื่อพูดคุยแนะนำตัว รวมถึงการค้นหาที่วิจัยชุมชนที่มีความสนใจในประเด็นดังกล่าวร่วมกัน จากนั้นบอกเล่าถึงวัตถุประสงค์ของลักษณะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและทิศทางการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 2 การทบทวนโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพตามแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลป่าสัก เป็นการทบทวนที่ไปที่มา เงื่อนไขและการดำเนินงานของโครงการ เดิมในช่วงเวลาที่ผ่านมาเพื่อใช้ในการอธิบายทำความเข้าใจกับเกษตรกรและนำมาสู่การวางแผน กิจกรรมในระยะต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโจทย์วิจัย เป็นการค้นหาปัญหามาการวิจัยและความต้องการของที่วิจัยร่วมกัน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนกำหนดแผนการดำเนินงานต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 ออกแบบและสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ใช้หลักของการมีส่วนร่วมคือ เกษตรกรเป็นผู้คิดและกำหนดกิจกรรมที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยการวิเคราะห์จากปัญหาที่ตัวเกษตรกรและกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงประสบอยู่ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 1) การเรียนรู้ตัวตนผ่านการทบทวนประวัติส่วนตัวและการวิเคราะห์ตนเอง 2) การแบ่งบทบาทหน้าที่ ในการทำงาน 3) การอบรมพัฒนาศักยภาพทีมนักวิจัย โดยเครื่องมือของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 4) การวิเคราะห์ศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง 5) เวทีสัญจรรายบ้านประจำเดือน 6) การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สมาชิกและกลุ่ม 7) การเพิ่มศักยภาพในด้านการผลิต

ขั้นตอนที่ 5 การสื่อสารกับหน่วยงานในพื้นที่และคนในชุมชน และสรุปทบทวนการดำเนินงานเพื่อนำเสนอผล/กิจกรรมการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ชุมชน หน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ อันนำไปสู่การใช้ประโยชน์ การสนับสนุนผลักดันหรือการต่อยอดงานวิจัย

2. ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการยกระดับขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืน

ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการยกระดับขีดความสามารถเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้านนาสีนวล อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาในประเด็นด้านการสนับสนุนการสร้างเครือข่าย โดยเน้นให้คณะกรรมการเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้ทำหน้าที่ มากที่สุด (มีค่าเฉลี่ย 3.83) รองลงมา ได้แก่ ด้านผลักดันให้เกษตรกรรุ่นใหม่ มีบทบาททางสังคมและฝึกความเป็นผู้นำ (ค่าเฉลี่ย 3.73) เท่ากัน ด้าน

ประสานการอบรม ดูงานที่น่าสนใจ (ค่าเฉลี่ย 3.67) ด้านจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ (ค่าเฉลี่ย 3.63) ด้านเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอและประสานพันธ์ผลงานเกษตรกรรมใหม่ ต้นแบบเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ (ค่าเฉลี่ย 3.53) เท่ากัน และด้านประสานกิจกรรมการผลิต การตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.37) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ กลยุทธ์และคณะ : 2551 ที่วิจัยเรื่อง ศึกษาความต้องการฝึกอบรมและการจัดหลักสูตรการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่จังหวัดแพร่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการฝึกอบรมด้านเกษตรยั่งยืน ใช้เครื่องมือการทำสวนศึกษาดูงาน บรรยายและฝึกปฏิบัติ และกระบวนการรวมกลุ่มมีความสำคัญต่ออาชีพการเกษตรซึ่งถือเป็นแนวทางในการพัฒนาที่สำคัญ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นลทวรรณ มากหลาย (2559) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่จังหวัดระยอง วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่จังหวัดระยอง จากการศึกษาพบว่า กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ จากการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้ง 2 ระยะ มีความเหมาะสม ทั้งด้าน เนื้อหา วิธีการ วิทยากร สถานที่ และระยะเวลา เปรียบเทียบศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่มาก่อนและหลัง การจัดเวที มีระดับความสามารถตามคุณสมบัติเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่และมีความ ตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภคปัจจัยเอื้อที่ส่งผลต่อการพัฒนาได้แก่วิทยากร ผู้รู้/ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จกิจกรรมในการเรียนรู้แต่ละครั้งและเนื้อหาหลักสูตรแนวทางพัฒนาควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนเยี่ยมเพื่อนและฝึกความเป็นผู้นำควรประสานพันธ์ผลงานเกษตรกรรมใหม่ ต้นแบบเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่สนับสนุนการสร้างเครือข่ายและจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ

- 1) ด้านมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ ควรส่งเสริมพัฒนาในด้านความสามารถในการเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ให้กับผู้อื่น
- 2) ด้านมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ควรเน้นการใช้สื่อบุคคลจากเจ้าหน้าที่รัฐ สื่อไอที เฟสบุ๊ค เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่เนื่องจากเป็น คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย
- 3) ด้านมีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด ควรมีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ทั้งในระดับจังหวัด ระดับเขตและระดับประเทศเพื่อให้มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้อายุผลผลิตได้ และควรส่งเสริมด้านการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพให้มากขึ้น
- 4) ด้านมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภคโดยเฉพาะเรื่อง GMP ควรเน้นให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับความรู้ด้านมาตรฐานความปลอดภัยในการผลิตให้มากยิ่งขึ้น
- 5) ด้านมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมโดยเน้นในเรื่องกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง และให้ มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy)

6) ด้านมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร ควรเน้นหลักสูตรภาพรวมให้เกษตรกรมีความรู้สึกรู้ว่ามีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกรรักและหวงแหนถิ่นฐานบ้านเกิด

2. ข้อเสนอแนะต่อนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

1) สร้างแรงจูงใจและแสดงให้เกษตรกรรุ่นใหม่เห็นถึงความจริงใจ ใส่ใจช่วยเหลือในด้านการประกอบอาชีพการเกษตรเพื่อให้เขามีความศรัทธาและมีความเชื่อมั่นในการเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมการเกษตร

2) การจัดวิทยากร ผู้รู้/ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ มีความสำคัญมากในการมาเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมของเกษตรกรรุ่นใหม่ซึ่งตัววิทยากรที่มาถ่ายทอดความรู้จะต้องเป็นผู้รอบรู้ มีเทคนิคการบรรยายและฝึกปฏิบัติได้อย่างน่าสนใจ

3. ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรรุ่นใหม่

ควรมีการรวมกลุ่มระหว่างสมาชิกเกษตรกรรุ่นใหม่สนับสนุนการ สร้างเครือข่ายด้านการผลิต การตลาดโดยเน้นให้คณะกรรมการได้ทำหน้าที่บริหารงานด้วยตนเองในรูปคณะกรรมการเครือข่ายระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับประเทศ

4. ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของ Social Network ต่อกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการใช้งาน Social Network ในชีวิตประจำวัน อิทธิพลของ Social Network ต่อการประกอบอาชีพเกษตรกร

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ ระดับเขต ประเทศ เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความเข้มแข็ง ความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความคิดเห็นต่อเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับเขตประเทศในการรวมกลุ่มเพื่อสร้างสังคมแห่งการแบ่งปัน ในด้านความรู้ เทคนิควิธีการ รวมไปถึงการจำหน่ายผลผลิต

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร. การจัดกระบวนการเรียนรู้: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร การพัฒนาองค์กรเกษตรกรวิสาหกิจชุมชน และเครือข่าย. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กฤษฎา พงษ์การณียภาส ชูชีพ ชีพอุดม และธรรมรงค์ สิงห์อยู่เจริญ. (2550). ศึกษาความต้องการ ฝึกอบรมและการจัดหลักสูตรการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่จังหวัดแพร่. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

กิริติยา สวัสดิภาพ. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งตนเองของ เกษตรกรรุ่นใหม่.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.

นลทวรรณ มากหลาย และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2559). **แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่จังหวัด ระยอง**.
วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
พัทมน เอี่ยมสุวงศ์. (2552). **แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลป่าสัก**
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. วิทยาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่
องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว. (2562). **ฐานข้อมูลการองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว ประจำปี**
2562. [ออนไลน์]. ได้จาก <https://www.naseaw.go.th/home> [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2562]